

Esant milžiniškai įtampai ne tik aplink Ukrainą, bet ir visą regioną, kurios dalis yra ir Baltijos šalys, negali nestebinti ta sumaištis Lietuvoje, įskaitant svarbiomis valstybei dienomis. Vienas šio reiškinių elementų – bandymas perrašyti mūsų istoriją, pradėdamas nuo Sąjūdžio gimimo ir tos istorijos personifikacija per vieną asmenį, užmirštant, kad yra gyvi dar tų įvykių liudininkai bei dalyviai, kurie širdyje taip ir liko sąjūdininkais. Šiems žmonėms netiesos sakymas apie įvairius Sąjūdžio veiklos momentus, iškelimas vieno asmens, o kitų marginalizavimas yra labai bjaurus. Iškraipymas valstybės istorijos niekada negali atnešti valstybei stiprybės, nes tie, kas kažkada buvo tos valstybės Nepriklausomybės kūrimo atrama, pajunta dabar ir susvetimėjimo jausmą tokiai valstybei. Kita vertus, esant iškraipytiems istorijos puslapiams, tuo gali pasinaudoti bet kas, kas siekia savo asmeninių ar politinių tikslų gatvės mitinguose, demonstracijose. Tenka jau ne pirmą kartą pripažinti, kad pastarąjį dešimtmetį Lietuvos valstybėje Sąjūdžio pradininkai yra stumiami į paraštę, o šie jaučia vis didesnę istorinės neteisybės jausmą. Ir tik grupelė, o neretai tik vienas asmuo, tampa tas vienintelis Sąjūdis. Jie kviečiami pasisakyti įvairiais klausimais, net nepasiaiškinant, ar žmogus buvo liudininkas ir dalyvis tų įvykių ar tik viena ausimi kažką girdėjo, o gal suka sau naudinga linkme. Tada jų pasisakymų pagrindu kiti Lietuvos žmonės ima suvokti tokią Lietuvos istoriją, kurios, iš tikrųjų, nebuvo. Kaltindami kitas šalis dėl istorijos falsifikavimo ir iškraipymo, geriau pažiūrėkime, o kas vyksta pas mus. Jeigu kas nors nežino, kaip viskas buvo, o remiasi tik principu „viena bobutė sakė“, tai geriau nekalbėti. Žinoma, jei nėra suinteresuotumo perrašyti istoriją.

Šis tekstas yra pakankamai netrumpas, todėl linkiu kantrybės jį skaitant, bet gal surasite ir sau svarbių, nežinomų faktų iš Lietuvos ir mūsų Sąjūdžio, Nepriklausomybės istorijos.

Kaip vienas iš Sąjūdžio kūrėjų bei mūsų grupelė, kuri sušaukė Sąjūdžio pirmąjį susitikimą 1988 m. birželio 3 d., turime pripažinti, kad tos Sąjūdžio istorijos, apie kurią girdime viešojoje erdvėje ar mokiniai skaito istorijos vadovėliuose, mes beveik nepažįstame. Šiomis dienomis, pavyzdžiui, pasirodė R. Valatkos interviu, kuriame jis pasakoja, kad išrinkus Sąjūdžio vadovu V. Landsbergį ir sutarus po pusės metų dėl Sąjūdžio vadovo rotacijos, apie tai niekas po pusės metų neprisiminė. Čia kyla klausimas: o ar R. Valatka buvo tame Sąjūdžio posėdyje ar tik iš kažko girdėjo kažką? Sąjūdžio posėdis buvo. Ir ne vienas. Apie tai, kad sutarta dėl Sąjūdžio pirmininko rotacijos negali prisiminti ir V. Landsbergis.

Ką gi, tada viską priminkime, nes yra faktai, kurie galėjo labai stipriai pakeisti mūsų valstybės veidą, kalbant apie tų dienų įvykius. Kalbu ne apie kokią nors skirtingą valstybės užsienio politikos kryptį, bet visų pirma, apie moralę politikoje, kurios nesant, deja, Lietuvoje Nepriklausomoje, turėjome beprecedentinę ir analogo kitur neturinčią praktiką su žemės sklypų perkėlinėjimu ir ypač bjauriais recidyvais pasižymėjusį prichvatizacijos procesą. Nors privatizacija vyko ne vienoje pokomunistinėje šalyje.

Neabejoju, kad, jeigu pirmu valstybės vadovu būtų R. Ozolas, tai moralės politikoje būtų buvę tikrai daug daugiau. R. Ozolas, visų pirma, buvo žmogus. Jam rūpėjo visų pirma, bendras reikalas, o tik vėliau jis pats. Kaip ir didžiąjai daliai kitų Sąjūdžio pradininkų. Džiaugiuosi, kad galėjau būti su šiuo žmogumi artimu bendražygiu Sąjūdžio metais ir vėliau, o tada jaučiu ir pareigą priminti, kaip V. Landsbergis iškilo, buvo išrinktas pusei metų Sąjūdžio pirmininku, bet nebenorėjo šio posto paleisti iš rankų ir atiduoti kitam, kai ta pusė metų atėjo. Nors tokį pažadą mums visiems buvo davęs. O tapęs vienu iš valstybės vadovų 1990 m. kovo 11 d., bet ne Prezidentu (Prezidentu laikotarpiui 1990-1992 V. Landsbergis tapo tik praėjusiais metais) neįvykdė kito pažado duoto visiems Sąjūdžio bendražygiams paskirti R. Ozolą savo pavaduotoju valstybėje, tiksliau, vicepirminku. Nors galėjo būti mūsų valstybės kūrimui labai naudingai panaudotas šių dviejų asmenų: V. Landsbergio ir R. Ozolo potencialas kartu su kitais sąjūdininkais. Bet V. Landsbergis neįvykdė to pažado ir jeigu ne K. Prunskienės pasiūlymas paskutinę minutę matant, kas įvyko, tapti R. Ozolui vicepremjėru, faktiškas Sąjūdžio lyderis nuo Sąjūdžio gimimo iki Sąjūdžio Steigiamojo Suvažiavimo, būtų likęs po Sąjūdžio pergalės eiliniu parlamento nariu. Sąjūdžio frakcijos vadovu V. Landsbergis jau buvo numatęs V. Čepaitį. Didžioji dalis Sąjūdžio pradininkų netapo net ir Aukščiausios Tarybos nariais. Vieni patys nenorėjo, matydami, kas Sąjūdžio viduje vyko per paskutinius metus iki kovo 11-osios, kitų tiesiog neprileido V. Landsbergio ir V. Čepaičio tandemas, kuris prieš tai panašiu braižu išmetė iš kandidatų į TSRS liaudies deputatus A. Juozaitį, kad tik pravalytų kelią A. Brazauskui. Išmetė, nors surengė tada lygiai tokį pat tik formalų klausimo apsvaistymą Sąjūdžio iniciatyvinėje grupėje, kaip ir renkant Sąjūdžio pirmininką bei nustumiant R. Ozolą. Ir vienu ir kitu atveju likę sąjūdininkai buvo šokiruoti, bet abiem atvejais paaiškinta, kad taip naudinga bendram reikalui. O triukšmo kėlimas apie vidines problemas Sąjūdyje naudingas tik priešams. Apie tai, kad tai ne A. Juozaitis atsisakė kandidatuoti prieš A. Brazauską, o, kad nusprendė ir prieš faktą Sąjūdžio bendražygius pastatė V. Landsbergio ir V. Čepaičio tandemas nedrįstama iki šiol pripažinti. Kaip ir kai kuriuos svarbius V. Landsbergio išrinkimo momentus Sąjūdžio vadovu. Priminkime tai.

Štai šie faktai:

Visų pirma, išrinkti Sąjūdžio vadovu V. Landsbergį pasiūlė A. Čekuolis, iki Sąjūdžio vadovavęs savaitraščiui „Gimtasis kraštas“, kurį leido „Tėviškės“ draugija. R. Valatka buvo šio laikraščio redaktoriaus pavaduotojas. Kaip rašo interneto portalas, archyvai.lt, KGB naudojo „Tėviškės“ draugija kaip priedangos organizacija viešai neskelbiamiems uždaviniams įgyvendinti – susilpninti išeivijos antisovietinę veiklą, trukdyti jai kelti Lietuvos okupacijos klausimą tarptautiniu lygiu bei remti kitaminčius Lietuvoje, skaldyti lietuvių emigrantų organizacijas, kompromituoti jų lyderius. Tam naudotas ir laikraštis „Gimtasis kraštas“. Net 1989 m., kai jau veikė Sąjūdis, šiame laikraestyje, kaip rašo ir archyvai.lt, buvo

publikuotas straipsnis, smerkiantis kai kurių emigrantų ir respublikos jaunimo organizacijų atsisakymą bendradarbiauti su Lietuvos komjaunimu dėl ideologinių priežasčių; išspausdintas interviu, kuriame kviečiama susitaikyti su faktu, kad Lietuva yra TSRS sudėtyje. Žinoma, ne kiekvienas „Gimtojo krašto“ bendradarbis buvo su tuo susijęs. Ten dirbo daug puikių žmonių, mylinčių Lietuvą. Bet būtų gerai, jeigu R. Valatka paaikšintų iš kur gavo informaciją, kad klausimas dėl Sąjūdžio pirmininko rotacijos nekilo. Ypač, kai skelbiama, kad tai yra tikri šaltiniai.

Antra, A. Čekuolio pasiūlymas išrinkti Sąjūdžio vadovu būtent V. Landsbergį, o ne R. Ozolą rėmėsi sovietų laikraščio „Izvestijos“ korespondento V. Kapeliušno straipsniu. Jeigu būtų vadovautasi pačių sąjūdininkų nuomone, tai pirmu ir faktišku Sąjūdžio lyderiu būtų tapęs R. Ozolas, kuris per Sąjūdžio Steigiamąjį Suvažiavimą buvo gavęs daugiausia balsų. Bet tada visi sąjūdininkai sutarė, kad Sąjūdis vadovo neturės. Priežastys buvo įvairios, bet sutarimas bendras. Ir staiga į Sąjūdžio iniciatyvinės grupės posėdį, nepraslinkus net mėnesiui nuo Sąjūdžio Steigiamojo Suvažiavimo, atėjęs A. Čekuolis pasiūlo išrinkti Sąjūdžio pirmininku V. Landsbergį. Jį palaikė V. Čepaitis. Tvirtinta, kad pasirodė straipsnis „Izvestijos“ laikraštyje, kur brėžiama takoskyra tarp landsbergininkų Sąjūdyje ir kitų, o mums labai svarbu parodyti Sąjūdžio vienybę, todėl svarbu išrinkti V. Landsbergį Sąjūdžio pirmininku. R. Ozolas pasimetęs. Kiti sąjūdininkai taip pat. Prisimenant to posėdžio dalyvių veidus, tampa aišku, kad V. Čepaitis ir V. Landsbergis žinojo apie šį pasiūlymą. V. Landsbergį išrinkome, sutarus, kad po pusės metų įvyks rotacija ir Sąjūdžio vadovu taps R. Ozolas. Visi su sprendimu sutiko. V. Landsbergis prieš balsavimą dar pareiškė, kad dėl vienybės jis dalyvaus rinkimuose, jeigu nekandidatuos R. Ozolas. Tad rinkimai labiau priminė, kaip paskyrimą Sąjūdžio vadovu V. Landsbergio. Tik jau Nepriklausomos Lietuvos metais iš Sąjūdžio bendražygio B. Genzelio sužinojau, kad „Izvestijų“ žurnalistas Kapeliušnas palaikė labai artimus ryšius su V. Čepaičiu.

Trečia yra nemažiau įdomu. Faktas tai, kad po šio naujojo Sąjūdžio vadovo išrinkimo, o ypač po rinkimų į TSRS liaudies deputatus, tiek A. Juozaičio, tiek R. Ozolo vaidmuo buvo Sąjūdyje stipriai minimizuotas. Bet R. Ozolas dar turėjo labai daug šalininkų Sąjūdyje. Todėl atėjus dienai, kai turėjo įvykti rotacija (apie kurią R. Valatka kalbėjo, kaip nebuvusią), iškilo staiga kaltinimai R. Ozolui dėl finansinių lėšų iššvaistymo, leidžiant „Atgimimo“ laikraštį. Prisimenu tą šokiruotą R. Ozolo veidą. Šokiruoti buvome ir visi mes. Bet skaidrumas veiklos buvo labai svarbus, todėl sutikome atidėti Sąjūdžio pirmininko rotacijos klausimą iki komisija pateiks savo išvadas. Apie tai, deja, iš paties V. Landsbergio pastaruoju metu irgi nieko negirdėjau. Gal užmiršo jis. Kaip ir apie tą rotaciją. Komisijos darbas užtruko. Kai jos išvados buvo paskelbtos, buvo ne iki Sąjūdžio vadovo rotacijos. Reikėjo jau ruošti rinkimams į Aukščiausiąją Tarybą ir buvo tvirtinama, kad gal geriau V. Landsbergis tegu ir

lieka pirmininku. Aišku, komisija nieko blogo nerado. R. Ozolas buvo pernelyg sąžiningas žmogus, kad kažką blogo darytų. Beje panašiu metu ne tik A. Juozaičiui, bet ir man ar kitiems Sąjūdžio pradininkams teko girdėti per Sąjūdžio Seimo sesiją visiškai nepažįstamų žmonių metamus kaltinimus dėl kokio nors surinktų lėšų pasisavinimo per Sąjūdžio mitingus. Pavyzdžiui, nuolat keliama istorija apie kažkokį tai sidabrinį carinės Rusijos laikų rublį. Kai V. Čepaičio vienu metu, kaip Sąjūdžio atsakingojo sekretoriaus paklausiau, kas yra tie žmonės, kurie meta tokius kaltinimus, jo atsakymas buvo: Sąjūdis yra atviras visiems ir salėje yra ne tik Sąjūdžio Seimo nariai. Ir dar V. Čepaitis kažkodėl vis pridurdavo, kad jis tų žmonių nepažįsta.

Taigi, o dabar suveskime galus. Kas buvo „Tėviškės“ draugija mes žinome. Ką galėjo paskirti tokia draugija su KGB valia vadovauti laikraščio redakcijai irgi aišku. Kokie galimi ryšiai V. Čepaičio su KGB mes irgi žinome, nors kai pirmą kartą iškėliau tą klausimą Sąjūdžio iniciatyvinėje grupėje, kilo triukšmas ir daugelis nesuprato. Jeigu tikrai V. Čepaitis turėjo glaudžius ryšius dar ir su „Izvestijos“ korespondentu Kapeliušnu, kurio straipsniu remiantis buvo išrinktas Sąjūdžio pirmininku V. Landsbergis, tai tampa iš viso įdomu, kam sovietų struktūroms reikėjo, kad V. Landsbergis, o ne R. Ozolas taptų būtent Sąjūdžio vadovu. Apie tai galima tik spėlioti. Ir versijų gali būti daug. Vienas iš galimų paaiškinimų tai, kas prieštarauja visam Sąjūdžio istorijos vaizdui, piešiamam Lietuvos viešojoje erdvėje ir tam, kas yra mūsų istorijos vadovėliuose mokyklose.

R. Ozolas ir kiti Sąjūdžio pradininkai, įskaitant taip vadinamą Sąjūdžio iniciatyvinės grupės jaunimą (A. Juozaitis, G. Songaila, A. Skučas, V. Radžvilas, V. Tomkus, Z. Vaišvila ir šių eilučių autorius) kartu su visa eile kitų Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narių (B. Genzelis, J. Marcinkevičius, B. Kuzmickas, A. Buračas, B. Leonavičius ir t.t.) ir, žinoma, su Kauno Sąjūdžio grupės stūmimu bei visos eilės kitų šiandien Lietuvoje užmirštų sąjūdininkų Lietuvoje palaikymu buvo jėga, kuri stūmė Lietuvą link Nepriklausomybės. Pridėkime dar ir disidentus už Sąjūdžio ribų. V. Landsbergis kai kuriuose svarbiuose momentuose iki 1990 m. kovo 11-osios buvo, kaip tik stabdis. Jis netikėjo, kad Sąjūdžio grupė birželio 3 d. susikurs, todėl pasakęs kalbą, išėjo ir nelaukė renginio pabaigos. Ne V. Landsbergis, o sūnus V.V. Landsbergis tuo metu aktyviai labai reikėsi visuomenės viešajame gyvenime ir todėl jį pasiūliau išrinkti į Sąjūdžio iniciatyvinę grupę, kai kartu su R. Ozolu išvakarėse sudarinėjome Sąjūdžio iniciatyvinės grupės sąrašus. V. Landsbergis labai atsargiai (švelniai tariant) žiūrėjo į Sąjūdžio veiklą pačioje judėjimo pradžioje ir pasirodė tik tada su Sąjūdžio iniciatyvine grupe, kai mus pakvietė susitikti komunistinė valdžia, kas reiškė jau, kad Sąjūdžio neišvaikys. Jis taip pat labai atsargiai vertino Sąjūdžio jaunimo pasiūlymą surengti pirmą ir valdžios nesankcionuotą Sąjūdžio mitingą, kurio nuotrauką pas mane matote puslapio viršuje, o vėliau paskelbti ir Molotovo-Ribentropo pakto tekstą Sąjūdžio spaudoje.

Iniciatyvos skelbti Molotovo-Ribentropo protokolus teko imtis B. Kuzmickui. V. Landsbergis nedrįso eiti į protestuotojų iš „Laisvės lygos“ stovyklą 1988 m. rugsėjo 28 d. Katedros aikštėje ir tai padarė R. Ozolas su A. Juozaičiu. Ar galėjo apie visa tai žinoti sovietai? Žinoma, galėjo. Juk jau suprantame, kad Sąjūdyje buvo savų informatorių. Gal buvo tada ir kokių nors kitų priežasčių. Yra daug kitų momentų, kur V. Landsbergis sakykime taip: elgėsi atsargiai ir stabdė aiškesnį Sąjūdžio judėjimą Nepriklausomybės link.

Štai šie svarbiausi faktai:

Pirma, Sąjūdžio Seimas jau 1989 m. vasario 16 d. galėjo paskelbti Nepriklausomybės Deklaraciją ir tapti Nepriklausomybės Akto signatarais. Tik V. Landsbergio dėka ji buvo sušvelninta iki pareiškimo apie moralinę Nepriklausomybę. Nepaisant to, ir toliau laikaisi įsitikinimo, kad Sąjūdžio Seimo nariai verti Nepriklausomybės signatarų vardo, prijungiant juos prie dabartinių Nepriklausomybės Akto signatarų. Keista, kad iki šiol šis Sąjūdžio Seimo, t.y. tautos rinkto parlamento, žingsnis vis dar nepastebėtas. Gal dar nevėlu susigriebti? Nors vis daugiau Sąjūdžio Seimo narių vienas po kito eina į Anapilį.

Antra, naktį iš 1990 m. kovo 10-osios į kovo 11-ąją susirinkę į Aukščiausios Tarybos prezidiumo salę sąjūdininkai netikėtai išgirdo apie V. Landsbergio abejones, net ir pasipriešinimą skelbti Nepriklausomybės atstatymo deklaraciją kovo 11-ąją. Jeigu ne K. Motiekos, Z. Vaišvilos ir kitų mūsų sąjūdininkų pastangos nežinia, kaip būtų su ta kovo 11-ąja. Mes buvome šokiruoti, bet faktai lieka. Jų neištrinsi iš atminties.

Svarbūs ar ne yra šie faktai, kad juos žinotų Lietuvos žmonės, įskaitant moksleivius, kurie Lietuvos istorijos mokosi iš vadovėlių? Ar geriau pateikti norimą paveikslą?

Problema su Sąjūdžio istorija yra ta, kad piešiamas jos kitas paveikslas, nei buvo.

Sąjūdžio istorija, kuri vis labiau formuojama Lietuvos viešojoje erdvėje, yra tokia: į Nepriklausomybę važiuoja traukinys, ant kurio garvežio ištiesęs ranką į priekį stovi V. Landsbergis. Jis pats tą traukinį sumontavo, važiavo jame irgi lyg ir vienas, lyg ir su maža grupele bendraminčių, kurie šiandien toliau kuria nebūtą Sąjūdžio istorijos įvaizdį. O pakelėje stovėjo masė, kuri plojo Nepriklausomybės kūrėjui, ėjo į mitingus, darė viską ką lyderis nurodė ir dabar dėkingi tam lyderiui už nutiestą kelią į laisvę. Tas lyderis dar skelbia nuolat ir siekį sukurti Lietuvoje moralės politiką ir pats yra už tokią „moralę“.

Bet realybėje buvo juk kitas paveikslas. Grupė visuomenininkų, tame tarpe labai jaunų žmonių, įtikino vyresnius autoritetus, o kai kurių paramą jau turėjo iš anksto, kad laikas perimti estafetę iš disidentų, partizanų ir judėti su traukiniu į Nepriklausomybę. Taip gimė

Sąjūdžio traukinys. Į traukinį įlipti kvietė visus norinčius, kam brangi yra Lietuva. Šio traukinio ideologais buvo R. Ozolas ir A. Juozaitis. Ir taip iki pat Sąjūdžio Steigiamojo Suvažiavimo. Taip likimas lėmė, kad vienam iš Sąjūdžio pagrindinių organizatorių teko būti šių eilučių autoriui, įskaitant svarbiausius Sąjūdžio mitingus iki Steigiamojo Sąjūdžio Suvažiavimo ir suteiktą galimybę vadovauti Sąjūdžio Steigiamojo Suvažiavimo organizaciniam komitetui. Todėl visos aplinkybės gerai žinomos. Į traukinį įlipo ir V. Landsbergis. Pasakė trumpą kalbą traukinyje, t.y. Mokslų akademijos salėje, ir... išlipo. Visi likusieji traukinyje važiavo toliau, nors nežinojo, kas laukia ateityje. V. Landsbergis iš šono stebėjo to traukinio judėjimą, bet pamatęs, kad traukinio nuo bėgių neverčia KGB ir nesuima jo lyderių, išoko į jį. Tuo metu prie garvežio vairo ir pirmajame traukinio vagonė sėdėjo Sąjūdžio pradininkai. Jie dėliojo Sąjūdžio viziją, ateities planus, kvietė įsijungti vis daugiau žmonių ir Sąjūdis tapo labai masišku judėjimu, kur persipynė daug įvairių iniciatyvų. Ilgainiui V. Landsbergis surado tame traukinyje panašaus mąstymo žmones: V. Čepaitį ir kitus. Žingsnis po žingsnio, kai kiti nepastebėjo, jie išmėtė iš traukinio tuos, kas buvo Sąjūdžio pradininkai ir prabilo apie moralę politikoje. Po to V. Landsbergis su V. Čepaičio pagalba užsilipo ant garvežio ir pačią paskutinę minutę sutiko skelbti Nepriklausomybę. Kai Nepriklausomybę paskelbė, susitapatino su Sąjūdžiu, ir su Nepriklausomybe, bet, laimei, po kovo 11-osios staiga užėmė principingą liniją Nepriklausomybės klausimu ir Maskvos atžvilgiu. Tokį V. Landsbergį daugelis ir prisimena iš 1991 m. sausio mėnesio įvykių. Nors vidinių intrigų politikos taip ir neatsisakė, kas pavyzdžiui akivaizdu ir iš premjero Šimėno dingimo istorijos. Ir bendrai daug yra kitų dalykų, nutylimų Lietuvoje iki pat šių dienų.

Vis dėlto, tai yra faktai ir nuo jų nepabėgsi, kiek filmų kartu su užsienio autoriais bebūtų sukurta. Sakoma, kad tai naudinga Lietuvai, bet manau, kad nemažiau naudinga tam istorijos iškraipymui jos personifikavimo linkme jau tarptautiniu mastu. Ir ko jau ko, bet moralės politikoje tokiam elgesyje atžvilgiu tu, su kuriais kartu važiuota Sąjūdžio traukinyje, aš nedaug matau. Todėl nesistebiu, kad vis dažniau išskyla R. Ozolo vardas. Bet yra daug kitų puikių Sąjūdžio žmonių, kuriems tada lipta per galvas, kad atsistoti ant to garvežio. Jų vardai, kaip priekaištas tokiai tik deklaruotai moralės politikai kelyje į Nepriklausomybę, irgi gali būti iškelti. Kita vertus, nemanau, kad reikėtų dabar nešiotis R. Ozolo portretus ir jo vardą į gatvės renginius. Niekas nežino, ką miręs jau žmogus pasakytų apie tokius veiksmus. Net ir tie, kurie buvo šio žmogaus bendražygiai. O juo labiau, kai tai daro žmonės, kuriems R. Ozolas gal tik taranas savo tikslams siekti.

Bet šiomis dienomis buvo kitas nemažiau ryškus pavyzdys: vienas iš Sąjūdžio aktyvistų į aikštę atsinešė plakatą, kur parašyta, kad vakar buvo Sąjūdžio žmogus, o šiandien jau „Jedinstva“. Maždaug taip skelbė plakato tekstas. Svarbi yra jo esmė. Žmonės, kurie buvo disidentais ir sąjūdininkais šių dienų Nepriklausomoje Lietuvoje kitų asmenų, tame tarpe

nieko bendra nieko su Nepriklausomybės siekiu neturėjusių, o kartais ir priešingai stovėjusių kitoje barikados pusėje yra paskelbiami, kaip „jedinstva“ arba Nepriklausomybės priešais. Pakanka paskelbusiam asmeniui užsimesti ant pečių trispalvę ar apsvynioti trispalviu šalikėliu ir jis arba ji jau yra ne su sovietų struktūromis turėję ryšius, o tikri Lietuvos patriotai. Visi kiti – „jedinstva“.

Štai šitoks požiūris manau, kad žalingas Nepriklausomybei nemažiau, nei agresyvi Putino politika, kurią dabar jaučia Ukraina, bet kurios aidą manau, kad jaučia jau žmonės ir Lietuvoje. Tas, kas uoliai laikė rankose sovietų vėliavą, važinėjo daug kartų po kapitalistinius kraštus sovietų metais, bet archyvuose nefigūruoja kažkodėl, kaip pildęs KGB anketą, kurią buvo būtina pildyti visiems ar dirbo kur nors kailių fabrike, kur buvo uždirbama valiuta, todėl galima buvo dažniausia patekti tik su KGB pritarimu, gali greitai nusimesti trispalvę lietuvišką ir apsisiausti kita trispalve, atėjusia jau iš svetur. Bet toks tokį greitai suranda ir šalia savęs pasistato. Būtent šie žmonės, sugebantys vartytis, kaip kulverstukai, žiūrint iš kur vėjas pučia, su nepakantumu kitaip mąstantiems yra grėsmė Nepriklausomybei Lietuvoje, o ne Sąjūdžio pradininkai. Pastarieji yra pavojingi tik šiems asmenims ir tuo, kad turi atmintį bei gali atskleisti, kaip perrašoma Lietuvos istorija, falsifikuojami faktai, maunant ant vieno kurpalio.

Kodėl apie tai dabar prabilau? Turiu pasakyti, kad esu vienas iš tų sąjūdininkų, kuris apie Sąjūdžio vidines žaizdas kalbėjau ir anksčiau, įskaitant ir R. Ozolo svarbą Lietuvos valstybėje ir apie tai, kas su juo nutiko. Dabar paveikė ta sumaištis Lietuvoje. Tame tarpe su nepagarba kalba apie Sąjūdžio pradininkus. Ne pirmus metus stebina ir ta nuolatinė Sąjūdžio personifikacija. Vis nerandu laiko apie tai konkrečiau parašyti. Bet dabar esu tokiam krašte Ukrainos, kur nežinia, kas gali būti rytoj. Todėl sėdau rašyti ir raginu atvirai kalbėti apie mūsų istoriją, apie istorinę tiesą, kaip valstybės stiprybės pagrindą. Iš netiesos nebus stipri valstybė. Kaip ir iš neteisingumo. Visa tai žeidžia valstybę iš vidaus.

Kai kurie politologai kalbėdami apie V. Landsbergį ir R. Ozolą dabar aiškina, kad V. Landsbergis turėjo daugiau politinės įžvalgos, lankstumo ir geriau tiko epochai. Nesutinku su šiuo teiginiu. Ne tik R. Ozolas, bet ir visa eilė kitų Sąjūdžio pradininkų turėjo ir politinės įžvalgos, ir lankstumo ir daug kitų teigiamų bruožų. Bet neturėjo vieno bruožo: be jokios sąžinės graužaties lipti kitiems per galvas. Jeigu šis bruožas laikomas naudingą politikoje ir net visuomeniniame judėjime, kokių buvo Sąjūdis, tada suprantama, kodėl vis daugiau Sąjūdžio pradininkų prisimena dar nuo Prancūzijos revoliucijos laikų garsų posakį apie tai, kad revoliuciją pradeda idealistai. Šio posakio pabaigos nenorėtų taikyti visiems, kas tos revoliucijos vaisiais pasinaudojo. Bet prisiminti verta. Bet kuriuo atveju, kaip bevertintume politinės klastos naudą ir iš kitos pusės, tokios savybės naudingumą, kaip bendražygio norą padėti kitam bei bendram reikalui, turiu pasakyti, kad man artimesnis yra antrasis požiūris

Alvydas Medalinskas. Apie mūsų istoriją, aktualią ir šiandien

ir todėl ypač jaučiu šiltus ryšius su tais sąjūdininkais, kurie ir liko tokie žmogiški, kaip anksčiau. Manau, kad istorinė tiesa ir šie žmonės yra viena iš stipriausių mūsų Nepriklausomybės atramų. O tai yra labai aktualu suvokti ir šiandien.

Dėkoju tiems, kam pakako kantrybės šį tekstą perskaityti. Tegu nesupyksta V. Landsbergio šalininkai už šią tiesą. Gražaus, taikaus rytojaus visiems mums.

Visada Jūsų
Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys
Alvydas Medalinskas

